

باسمه تعالی

استفتائات سپرده‌های بانکی^۱

• حضرت امام خمینی

۱- امانات و ودیعه‌هایی که اشخاص به بانک‌ها می‌دهند (و آن را سپرده بانکی می‌گویند) اگر عنوان قرض و تملیک با ضمانت را داشته باشد، اشکالی ندارد و برای بانک جایز است در آن تصرف کند، اما قرارداد نفع و فایده در آن حرام است همچنان که دادن سود از طرف بانک حرام و گرفتن آن نیز نامشروع و حرام است و در صورت تلف و یا اتلاف سود، گیرنده آن (که یا بانک است و یا صاحب سپرده) ضامن آن سود است هر چند که اصل قرض صحیح است.^۲

۲- در این قرارداد منفعت و حرمت آن، فرقی نیست بین اینکه هنگام گرفتن قرض، طرفین تصریح به آن کنند، یا بر اساس قانونی که بانک برای خود مقرر کرده، دادن و گرفتن قرض را انجام دهند. بنابراین اگر قانون بانک برای عموم صاحب سپرده‌ها این است که به آنان فلان مبلغ سود بدهد و یا از کسانی که از بانک قرض می‌گیرند، فلان مبلغ سود بستانند و دادوستد قرض بر اساس این قانون صورت بگیرد، قرض صحیح و آن سود، حرام است.^۳

۳- اگر پولی را که به بانک می‌دهد به عنوان سپرده و امانت باشد، در صورتی که اجازه تصرف به بانک نداده باشد، برای بانک جایز نیست در آن پول تصرف کند، و اگر تصرف کرد، ضامن است. برخلاف اینکه صاحبش اجازه تصرف داده باشد که نه تصرف در آن حرام است و نه اگر تلف شد، بانک ضامن است. همچنین است در صورتی هم که اجازه صریح نداده، لکن رضایت داشته باشد و در همین فرض که سپرده او تنها عنوان امانت داشته، اگر بانک چیزی به او بدهد حلال است، چه اذن صریح در تصرف داده و چه رضایت داشته باشد. بله اگر اذنی که به بانک داده در اینکه حتی تصرفات ناقله در پول وی بکند یعنی با آن دادوستد کند، برگشتش به تملیک به ضمان باشد (همان‌طور که قرض تملیک

^۱ کلیه دیدگاه‌های مراجع معظم تقلید که در این نوشتار بیان شده است از کتاب «معاملات بانکی از منظر مراجع تقلید» نوشته حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر سید عباس موسویان، چاپ انتشارات پژوهشکده پولی و بانکی، نقل گردیده است. لازم به ذکر است در این نوشتار، نظرات مراجع تقلید به صورت مختصر بیان شده است؛ از این‌رو جهت دریافت اطلاعات تفصیلی به اصل کتاب مراجعه نمایید.

۲- امام خمینی، ترجمه تحریرالوسیله، جلد ۴، مسائل مستحدثه، بانک‌ها، مسئله ۳.

۳- امام خمینی، ترجمه تحریرالوسیله، جلد ۴، مسائل مستحدثه، بانک‌ها، مسئله ۴.

به ضمان است) در این صورت دیگر امانت نیست بلکه قرض است و گرفتن زیادی با قرارداد حرام است هر چند که قرض صحیح است. ظاهراً سپرده‌های بانکی همین عنوان را دارد نه امانت، و اگر آن را امانت و سپرده می‌نامند صرف نام‌گذاری است و در واقع قرض است و گرفتن سود با قرارداد حرام است.^۱

۴- در احکامی فوق فرقی بین بانک‌های داخلی و خارجی و شخصی و دولتی نیست، و نیز در اینکه آنچه از بانک به دست کسی می‌رسد حلال و جایزالتصرف است فرقی بین آنها نیست؛ مانند آنچه که از هر صاحب یدی از قبیل صاحبان تجارتخانه‌ها و کارخانه‌ها و غیر آنها گرفته می‌شود، مگر آنکه کسی یقین داشته باشد بر اینکه آنچه از بانک گرفته حرام است و یا با حرام مخلوط است، و اما صرف اینکه می‌داند در این بانک و یا مؤسسه حرام‌هایی وجود دارد، باعث آن نمی‌شود که بگوید پس این هم که من از بانک گرفته‌ام حرام است، هر چند که احتمال دهد این مال یا پولی که گرفته، همان مال حرام باشد.^۲

۲- تمامی معاملات حلالی که یک مسلمان اگر با مسلمان دیگر انجام دهد صحیح است، همان‌طور اگر با بانکی انجام دهد آن نیز محکوم به صحت است؛ بدون تفاوت بین بانک‌ها چه دولتی باشند و چه غیردولتی، چه داخلی باشند و چه خارجی.^۳

• آیت الله خوئی

۱- بانک‌ها بر سه نوع‌اند: ۱. بانک‌های شخصی ۲. بانک‌های دولتی ۳. آنهایی که به شرکت دولت و مردم تأسیس می‌شود. بانک‌هایی که به وسیله یک یا چند نفر تأسیس و سرمایه‌گذاری می‌شود، این بانک‌ها را شخصی و اهلی می‌نامند. وام‌گرفتن از بانک‌های شخصی و وام‌دادن به آنها که در آن شرط سود و فایده شده باشد، جایز نیست و ربا و حرام است، ولی می‌توان با انجام دادن عملی که ذیلاً اشاره می‌شود، از ارتکاب به حرام و از ابتلا به ربا دور شد و آن اینکه شخصی که می‌خواهد وام بگیرد، کالا و جنسی را از بانک و یا وکیل او به نسبت معینی (۱۰ درصد یا ۲۰ درصد) از قیمت بازار گران‌تر بخرد، به شرط اینکه بانک، مبلغ مورد تقاضای او را تا مدت معینی به او قرض دهد و یا اینکه کالا و جنسی را به بانک یا وکیل او به کمتر از قیمت بازار به نسبت معینی بفروشد، به شرط اینکه بانک مبلغ مورد تقاضای او را قرض دهد و همین‌طور در عکس قضیه، اگر بخواهد وام به بانک دهد، بانک کالا و جنسی را بیشتر از

۱- امام خمینی، ترجمه تحریرالوسیله، جلد ۴، مسائل مستحدثه، بانک‌ها، مسئله ۶.

۲- امام خمینی، ترجمه تحریرالوسیله، جلد ۴، مسائل مستحدثه، بانک‌ها، مسئله ۱.

۳- امام خمینی، ترجمه تحریرالوسیله، جلد ۴، مسائل مستحدثه، بانک‌ها، مسئله ۲.

قیمت بازار از او بخرد به شرط اینکه مبلغ مورد نظر را به بانک قرض دهد یا اینکه کالا و جنسی را به کمتر از قیمت بازار، بانک به او بفروشد به شرط اینکه مبلغی را تا مدت معینی به بانک قرض دهد و با این کار می‌توان از ربا دور شد. اما فروختن مبلغی به ضمیمه چیزی به مبلغ بیشتری تا مدت معینی، مانند اینکه ۱۰۰ تومان را به ضمیمه یک قوطی کبریت و یا یک عدد استکان مثلاً بفروشند به ۱۱۰ تومان به مدت دو یا سه ماه یا بیشتر، جایز نیست و این عمل در واقع همان وام‌دادن با سود است که به صورت خرید و فروش انجام می‌شود.^۱

۲- در مسئله قبل گفته شد که حکم قرض‌دادن به بانک، مانند حکم قرض‌گرفتن از بانک است، چنانچه در قرارداد وام، شرط فایده و سود شده باشد، ربا و حرام است و فرق نمی‌کند پولی که به بانک داده می‌شود، به نحو سپرده ثابت باشد؛ یعنی صاحب پول بر حسب قرارداد تا مدت معینی نمی‌تواند از پول خود استفاده کند، یا به نحو حساب در گردش که هر موقع بخواهد می‌تواند از پول خود استفاده کند، ولی چنانچه شرط سود نشده باشد و صاحب پول به این قصد پول خود را به بانک نمی‌دهد که فایده‌ای از آن عاید او گردد و اگر سودی هم به او ندهند خود را طلبکار نمی‌داند و مطالبه نخواهد کرد، در این صورت گذاشتن پول نزد آن بانک جایز است و اشکال ندارد.^۲

۳- سپردن پول به بانک دولتی به قصد زیادشدن آن و گرفتن سود و فایده بر آن پول جایز نیست، ربا و حرام است، ولی برای جلوگیری از ابتلا به ربا و حرام می‌تواند در نیت خود شرط گرفتن سود و فایده قرار ندهد و بنا را بر این گذارد که اگر بانک سود و فایده ندهد، خود را طلبکار نمی‌داند و مطالبه نخواهد کرد، در این صورت اگر بانک فایده‌ای داد، می‌تواند به عنوان مجهول‌المالک با اجازه حاکم شرع یا وکیل او، آن فایده را بگیرد و در آن تصرف کند. این بود حکم بانک‌های دولتی و از اینجا حکم بانک‌هایی که به شرکت با دولت سرمایه‌گذاری شده است، معلوم می‌گردد چون پول موجود در این بانک‌ها مخلوط با مجهول‌المالک است، حکم بانک‌های دولتی را دارد.^۳

• آیت الله گلپایگانی

۱- در ممالک غیراسلامی که معاملات و اقتصاد و بازرگانی، وابسته به بانک‌هاست، در حال ریختن پول به این بانک‌ها طبق قوانین بانکی، باید به صاحب پول بهره بدهند، حال کسی که پولش را بدون معامله بهره، در بانک بخواباند

۱- آیت‌اله خوئی، توضیح‌المسائل، مسائل متفرقه، مسئله ۱.

۲- آیت‌اله خوئی، توضیح‌المسائل، مسائل متفرقه، مسئله ۲.

۳- آیت‌اله خوئی، توضیح‌المسائل، مسائل متفرقه، مسئله ۵.

و بگویند که من پولم را می‌گذارم سه ماه در این بانک بماند، در حالی که صاحب پول می‌داند که در آخر این سه ماه، بهره پولش را که طبق قوانین بانکی تعیین شده است، به او می‌دهند، آیا در حالی که معامله بهره نکرده است، گرفتن بهره معین شده جایز می‌باشد یا نه؟

جواب: اگر مقصود از ممالک غیراسلامی، ممالکی باشد، که ساکنین آنها کفارند، گرفتن ربا هم از بانک‌های آنها عیبی ندارد و اگر مقصود ممالکی است که اهالی آنها مسلمان‌اند، ولی حکومت‌های آنها ملتزم به احکام اسلام نیستند، گرفتن سود از بانک‌های آنها ربا و حرام است. ولی اگر پول به قصد محفوظ ماندن در آن بانک‌ها گذاشته شود و قصد معامله ربایی نداشته باشد و خود بانک مبلغی زیاده‌تر بدهد، ظاهراً خالی از اشکال است و پرداخت ربا مطلقاً به مسلمان و کافر حرام است.^۱

۲- پولی که مردم در بانک می‌گذارند، بعد از مدتی که دریافت می‌کنند، بانک طبق معمول خود ربحی به آن مبلغ که سپرده شده اضافه نموده و می‌پردازد. آیا اگر پول‌دهنده شرط ربح نکند، چنین ربحی بر او حلال است یا نه و اگر فرضاً صاحب پول بداند که بانک بعد از مدتی اضافه می‌دهد، چه صورت دارد؟

جواب: اگر شرط ربح صریحاً و یا به طور ضمنی نشده باشد، آنچه را بانک به رسم خود می‌دهد، علی‌الظاهر حلال است؛ هر چند کسی که پول را در بانک می‌گذارد، بداند که بانک چیزی اضافه می‌دهد.^۲

• آیت الله خامنه‌ای

۱- ربای قرضی چیست؟ آیا درصدی که سپرده‌گذاران به عنوان سود از بانک‌ها دریافت می‌کنند، ربا محسوب می‌شود؟

جواب: ربای قرضی آن مقدار اضافه بر مبلغ قرض است که قرض‌گیرنده به خاطر قرضی که می‌گیرد، به قرض‌دهنده می‌دهد و اما سود حاصل از کارکرد پولی که به عنوان سپرده به بانک داده شده تا به وکالت از طرف صاحب آن در یکی از عقود صحیح شرعی به کار گرفته شود، ربا نیست و اشکال ندارد.^۲

۲- با توجه به اینکه معاملات بانک‌ها واقعاً مضاربه نیستند، زیرا بانک هیچ خسارتی را بر عهده نمی‌گیرد، آیا مبلغی که سپرده‌گذاران هر ماه به عنوان سود پولشان از بانک می‌گیرند، حلال است؟

۱- آیت‌الله گلپایگانی، مجمع‌المسائل، جلد ۱، سؤال ۳۳.

۲- آیت‌الله گلپایگانی، مجمع‌المسائل، جلد ۲، سؤال ۲۲۳.

۳- آیت‌الله خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، سؤال ۱۶۲۰.

جواب: صرف عدم تحمل خسارت توسط بانک، موجب بطلان مضاربه نمی‌شود و همچنین دلیل بر صوری و شکلی بودن عقد مضاربه هم نیست، زیرا شرعاً اشکال ندارد که مالک یا وکیل او در ضمن عقد مضاربه شرط کنند که عامل، ضامن ضرر و زیان‌های صاحب سرمایه باشد، بنابراین تا زمانی که احراز نشود، مضاربه‌ای که بانک به عنوان وکیل سپرده‌گذاران ادعای انجام آن را دارد، صوری و به سببی باطل است، آن مضاربه محکوم به صحت می‌باشد و سودهای حاصل از آن، که به صاحبان اموال می‌دهد، برای آنان حلال است.^۱

۳- بانک‌ها به سپرده‌های مردم بین ۳ تا ۲۰ درصد سود می‌دهند، آیا با توجه به سطح تورم، صحیح است این مبلغ اضافی را به عنوان عوض کاهش قدرت خرید سپرده‌های مردم در روز دریافت آن نسبت به روز سپرده‌گذاری محاسبه کرده تا بدینوسیله از عنوان ربا خارج شود؟

جواب: اگر آن مبلغ اضافی و سودی که بانک می‌دهد، از درآمد حاصل از به کارگیری سپرده به وکالت از سپرده‌گذار در ضمن یکی از عقود شرعی صحیح باشد، ربا نیست بلکه سود معامله شرعی است و اشکال ندارد^۲

۴- اگر نظام بانکی ربوی باشد، قرض دادن به بانک از طریق سرمایه‌گذاری و یا قرض گرفتن از آن، چه حکمی دارد؟

جواب: سپرده‌گذاری در بانک به عنوان قرض الحسنه و یا قرض گرفتن از آن به صورت قرض الحسنه اشکال ندارد ولی قرض ربوی به طور مطلق از نظر حکم تکلیفی، حرام است هر چند اصل قرض از نظر حکم وضعی صحیح می‌باشد.^۳

۵- شخصی حساب پس‌اندازی در یکی از بانک‌ها افتتاح کرد و بعد از گذشت مدتی از افتتاح حساب، مقداری سود به او تعلق گرفت، گرفتن این سود چه حکمی دارد؟

جواب: در صورتی که اموال خود را به عنوان قرض و به شرط سود یا مبتنی بر آن و یا به قصد دستیابی به آن در حساب پس‌انداز گذاشته باشد، گرفتن آن جایز نیست، زیرا این سود همان ریاست که از نظر شرعی حرام است و در غیر این صورت گرفتن آن اشکال ندارد.^۴

۱- آیت‌اله خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، سؤال ۱۹۵۰.

۲- آیت‌اله خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، سؤال ۱۹۱۴.

۳- آیت‌اله خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، سؤال ۱۹۳۰.

۴- آیت‌اله خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، سؤال ۱۹۳۳.

۶- در یکی از بانک‌ها حسابی وجود دارد به این صورت که اگر شخصی، هر ماه مبلغ خاصی را به مدت پنج سال در بانک بگذارد و در آن مدت چیزی از آن برداشت نکند، بانک هم بعد از پایان آن مدت، هر ماه مبلغ خاصی را به آن حساب واریز کرده و تا صاحب حساب زنده است به او می‌دهد، این معامله چه حکمی دارد؟

جواب: این معامله وجه شرعی ندارد، بلکه ربوی است.^۱

۷- سپرده‌های درازمدت که درصدی سود به آنها تعلق می‌گیرد، چه حکمی دارند؟

جواب: سپرده‌گذاری نزد بانک‌ها به قصد به کارگیری آن در یکی از معاملات حلال و همچنین سود حاصل از آن اشکال ندارد.^۲

۸- آیا واجب است بانک‌ها صاحبان حساب‌ها را از جایزه‌هایی که از طریق قرعه به آنان تعلق گرفته، مطلع نمایند؟

جواب: تابع مقررات بانک است و اگر دادن جایزه‌ها به صاحبان حساب‌ها متوقف بر این باشد که آنان را مطلع نمایند تا برای گرفتن آن مراجعه کنند، اعلام، واجب است.^۳

۹- بانک‌ها هر ماه به سپرده‌گذاران در برابر سپرده‌های آنان مقداری سود و بهره می‌دهند، با توجه به اینکه مقدار سود حتی قبل از به کار انداختن سرمایه‌ها در فعالیت‌های اقتصادی، معین است و صاحب سرمایه در خسارت ناشی از کار شریک نیست، آیا سپرده‌گذاری در این بانک‌ها به قصد دستیابی به آن سود جایز است یا اینکه به علت ربوی بودن چنین معاملاتی حرام است؟

جواب: در صورتی که سپردن این اموال به بانک به عنوان قرض و به قصد دستیابی به سود آن باشد، واضح است که این همان قرض ربوی است که از نظر تکلیفی حرام می‌باشد و سود مورد نظر هم همان رباست که شرعاً حرام می‌باشد، ولی اگر به عنوان قرض نباشد، بلکه به قصد به کار انداختن پول توسط بانک در معاملات حلال شرعی باشد، اشکال ندارد و تعیین مقدار سود قبل از شروع به کار با آن پول‌ها و همچنین شریک‌نبودن صاحبان پول‌ها در خسارت‌های

۱- آیت‌اله خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، سؤال ۱۹۳۴.

۲- آیت‌اله خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، سؤال ۱۹۳۵.

۳- آیت‌اله خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، سؤال ۱۹۳۸.

احتمالی، ضرری به صحت قرارداد مذکور نمی‌زند.^۱

• آیت الله بهجت

۱- اگر کسی بخواهد به بانک وام دهد در صورتی که بانک، کالا و جنسی را بیشتر از قیمت بازار از او بخرد به شرط اینکه او مبلغ مورد نظر را به بانک قرض دهد، یا اینکه بانک کالا و جنسی را به کمتر از قیمت بازار به او بفروشد به شرط اینکه مبلغی را تا مدت معینی به بانک قرض دهد، صحیح است و با این کار می‌توان از ربا دور شد.^۲

۲- در مسائل قبل گفته شد که حکم قرض دادن به بانک‌ها مانند حکم قرض گرفتن از بانک است؛ و چنانچه قرارداد وام شرط سود شده باشد، ربا و حرام است و فرق نمی‌کند که پولی که به بانک داده می‌شود به صورت «سپرده ثابت» باشد- یعنی صاحب پول بر حسب قرارداد تا مدت معینی نمی‌تواند از پول خود استفاده کند- یا به نحو «حساب در گردش» باشد- که هر موقع بخواهد می‌تواند از پول خود استفاده کند- و در هر دو صورت، حرام است.^۳

۳- کسی که پول به بانک می‌دهد، چنانچه شرط سود نشده باشد و صاحب پول به این قصد پول خود را به بانک ندهد که از آن فایده‌ای عاید او گردد و اگر بانک سودی هم به او ندهد، خود را طلبکار ندانسته و مطالبه نکند، در این صورت گذاشتن پول نزد آن بانک جایز است و سود آن هم اشکال ندارد.^۴

۴- اگر بخواهد در پولی که از بانک‌ها گرفته، تصرف کند و با آن معامله نماید، بعد از آن جایز بودن اصل معامله و گرفتن پول از بانک، از نظر شرعی ثابت شده باشد، در مورد تعیین آن قسمت از پول که مخلوط با غیر شده است باید از مجتهد جامع‌الشرایط اجازه گرفته شود، و اگر در این فرض، بانک مبلغی به عنوان اضافه به او بدهد، اشکال ندارد.^۵

۵- سپردن پول به بانک به قصد زیاد شدن و گرفتن سود و فایده بر آن پول جایز نیست و ربا و حرام است، ولی برای جلوگیری از گرفتار شدن به ربا و حرام، می‌تواند در تصمیم و نیت خود شرط گرفتن سود را نکند و بنای کار خود را بر این بگذارد که اگر بانک فایده‌ای به او داد، می‌تواند با اجازه حاکم شرع یا وکیل او، آن فایده را به عنوان مجهول‌المالک بگیرد و در آن تصرف کند و اگر بداند که در صورت نگرفتن سود از بانک، کارمند بانک سود را به مصرف شخصی خود خواهد رسانید، می‌تواند سود را به قصد اینکه پول مجهول‌المالک است، و باید شرعاً به مصارف خاصی برسد، از

۱- آیت‌اله خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتانات، سؤال ۱۹۴۰.

۲- آیت‌اله بهجت، توضیح‌المسائل، مسئله ۲۲۸۳.

۳- آیت‌اله بهجت، توضیح‌المسائل، مسئله ۲۲۸۵.

۴- آیت‌اله بهجت، توضیح‌المسائل، مسئله ۲۲۸۶.

۵- آیت‌اله بهجت، توضیح‌المسائل، مسئله ۲۲۸۷.

- بانک مطالبه کرده و به مصارف برساند.^۱
- ۶- پول گذاشتن در بانک به عنوان قرض الحسنه اشکالی ندارد و همچنین جایزه‌ای که بانک در مقابل آن به بعضی از مشترکین پرداخت می‌کند، حلال است.^۲
- ۷- برخی برای شرکت در قرعه‌کشی در بانک حساب باز می‌کنند یا برداشت از حساب خود را تا موعد قرعه‌کشی به تأخیر می‌اندازند، آیا چنین حساب‌هایی در صورت برنده‌شدن در قرعه‌کشی یا عدم آن اشکال دارد؟
جواب: پول گذاشتن در بانک به عنوان قرض الحسنه، اشکالی ندارد و همچنین جایزه‌ای که بانک در قبال آن به بعضی از مشترکین پرداخت می‌کند، حلال است.^۳
- ۸- آیا می‌توان پولی را که به عنوان ذخیره صندوق قرض الحسنه باقی می‌ماند، به صورت سپرده نزد بانکی گذاشت تا بهره آن جهت هزینه‌های صندوق قرض الحسنه استفاده شود؟
جواب: از حیث حکم با موارد دیگر فرقی ندارد.^۴
- ۹- حکم سود بانکی، سود وام و سود سپرده چیست؟
جواب: ربا و حرام است، مگر با معامله شرعی در قبال سود معین.^۵
- ۱۰- سپردن پول در بانک‌های جمهوری اسلامی، به قصد قرض الحسنه و گرفتن جوایز غیرمعین چگونه است؟
جواب: مانع ندارد.^۶

• آیت الله تبریزی

- ۱- جایزه‌ای را که بانک به بعضی از کسانی که در صندوق پس‌انداز حساب دارند، می‌دهد- چون برای تشویق مردم از خودش می‌دهد- حلال است.^۷
- ۲- اینجانب پولی را به عنوان سپرده در بانک گذارده‌ام، با چه شرایطی می‌توانم از سودی که خود بانک می‌دهد استفاده کنم؟ و اصلاً اخذ این سود جایز هست؟

۱- آیت‌اله بهجت، توضیح‌المسائل، مسئله ۲۲۹۰.

۲- آیت‌اله بهجت، توضیح‌المسائل، مسائل متفرقه، مسئله ۲۲.

۳- آیت‌اله بهجت، استفتائات، جلد ۳، سؤال ۳۹۸۵.

۴- آیت‌اله بهجت، استفتائات، جلد ۳، سؤال ۳۹۹۲.

۵- آیت‌اله بهجت، استفتائات، جلد ۳، سؤال ۳۹۹۳.

۶- آیت‌اله بهجت، استفتائات، جلد ۳، سؤال ۴۰۰۰.

۷- آیت‌اله تبریزی، توضیح‌المسائل، مسئله ۲۸۲۸.

جواب: در صورتی که به صورت مضاربه و جعاله و امثال آن از عقود شرعیه با بانک قرارداد کنید و اطمینان داشته باشید که به آن عقود عمل می‌شود، جایز است؛ در غیر این صورت باید شرط سود نکنید و با سودی که بانک خودش می‌پردازد، معامله مجهول‌المالک بکنید، و الله العالم.^۱

۳- آیا اموال دولتی و پول‌هایی که از دولت یا از بانک گرفته می‌شود، حکم مجهول‌المالک را دارد؟ اگر چنین است، آیا اجازه تملک را می‌فرماید؟ لطفاً موارد اجازه و تملک را بیان فرمایید؟

جواب: آنچه را که شخص از دولت می‌گیرد، مثل سایر ارباح است و احتیاج به اجازه ندارد و آنچه را که از بانک می‌گیرد، در صورتی که معامله شرعی با بانک صورت نگیرد، حکم مجهول‌المالک را دارد و در صورتی که گیرنده مال فقیر باشد، مجاز است و اگر غنی باشد در صورتی اجازه می‌دهیم که ابتدا آن زیادی را که می‌گیرد، تخمیس کند و بعد در بقیه تصرف کند و چنانچه چیزی از آن تا آخر سال باقی مانده باشد و صرف در مؤنه سال نشده باشد، آن را هم تخمیس نماید، والله العالم.^۲

۴- دو نفر در یکی از بانک‌های پاکستان مبلغی پول پس‌انداز کرده‌اند، بانک نیز چند درصد ماهیانه به آنان سود می‌پردازد. از آنجا که یکی از آن دو بیمار روانی و دیگری عضوی از بدنش ناقص است، راه دیگری هم برای گذران زندگی ندارند، اینان در آغاز از حکم شرعی آن آگاهی نداشتند، یکی از روحانیان حکم آن را به آگاهی آنان رساند، ولی از آنجا که زندگی و مؤنه این دو فراهم نمی‌شود، امیدواریم اجازه فرمایید تا این راه برای آنان بسته نشود.

جواب: اگر پولی را که در بانک گذاشته‌اند وافی به مؤنه سال آنها نباشد، اجازه می‌دهیم که آن سود را به عنوان مجهول‌المالک بردارند و خودشان صرف کنند، به شرط اینکه اگر چیزی از آن باقی ماند، زیادی را در آخر سال تخمیس کنند؛ و چنانچه آن پول وافی به مؤنه سال باشد، باید سودی را که از بانک می‌گیرند، ابتدا آن را تخمیس کنند و بعد در بقیه تصرف کنند و از آن بقیه سود هم اگر چیزی در آخر سال باقی ماند، آن را هم تخمیس کنند، والله العالم.^۳

۵- حکم سودی که بانک‌ها به پس‌اندازها اختصاص می‌دهند، چیست؟

جواب: چنانچه سپرده‌گذار بانک را وکیل کند که با پول او معامله شرعی انجام دهد و اطمینان داشته باشد که به این قرارداد عمل می‌شود، گرفتن زیادی مانعی ندارد؛ و در غیر این صورت، پولی را که به بانک می‌دهد، قرض محسوب می‌شود و نباید در آن شرط زیادی کنند و الا ربوی و حرام خواهد شد؛ و آنچه را که زیادت از پولش از بانک می‌گیرد

۱- آیت‌اله تبریزی، استفتائات جدید، سؤال ۲۱۰۰.

۲- آیت‌اله تبریزی، استفتائات جدید، سؤال ۲۱۰۱.

۳- آیت‌اله تبریزی، استفتائات جدید، سؤال ۲۱۰۲.

بدون معامله شرعی، ابتدا باید آن زیادی را تخمیس کند و بعد در آن بقیه تصرف کند، و از $\frac{4}{5}$ زیادی هم اگر چیزی در آخر سال باقی ماند آن را هم تخمیس کند، والله العالم.^۱

۶- اگر گیرنده وامی، سود ماهیانه علی الحساب را مشخص کند، چه حکمی دارد؟

جواب: چنانچه زیادی را در قرض شرط کنند، رباست و حرام و اگر شرط زیادی نکنند، به طوری که به حسب قرار آنها، قرض گیرنده ملزم به دادن آن زیادی نباشد، مانعی ندارد؛ و همچنین اگر پول را به عنوان مضاربه به دیگری بدهد که با آن تجارت کند، با تعیین سهم هر کدام به حسب درصد سود (نه به حسب درصد سرمایه) و در ضمن مضاربه شرط کند که گیرنده مبلغی را ماهیانه از مال خودش به دهنده پول قرض بدهد و وکیل باشد که در آخر سهم دهنده پول از سود را با پول‌هایی که به او قرض داده مصالحه کند، و اگر سودی نداشت ابراء کند، مانعی ندارد، والله العالم.^۲

۷- فتوای حضرت تعالی در زمینه سود حاصل از سپرده‌های کوتاه و بلندمدت و جوایزی که از راه قرعه‌کشی به سپرده‌گذار پرداخت می‌شود، چیست؟

جواب: چنانچه بر طبق عقود شرعیه معامله شود، می‌تواند سود را بگیرد؛ و در غیر این صورت باید سود را پس از گرفتن، تخمیس کند و بعد در بقیه تصرف کند و از $\frac{4}{5}$ بقیه هم اگر چیزی در آخر سال باقی ماند، آن را هم تخمیس کند؛ و نسبت به جوایز هم باید ابتدا آن را تخمیس کند و بعد در بقیه تصرف کند، والله العالم.^۳

۸- شخص یک میلیون تومان در کوتاه‌مدت یا بلندمدت به بانک می‌سپارد، بانک نیز هر ماه به عنوان سود، مبلغ ده هزار تومان به او می‌پردازد، آیا درست است؟

جواب: اگر سپرده‌گذار شرط سود کند، سود ربا و حرام است؛ ولی در صورتی که اطمینان داشته باشد بانک به وکالت از سپرده‌گذار عقود شرعیه را منعقد می‌سازد و احکام آنها را رعایت می‌نماید، مانعی ندارد که بانک ماهیانه مبلغی به عنوان قرض از مال بانک به سپرده‌گذار بدهد، و پس از حصول سود، به وکالت از وی مبالغ مذکور را که ماهیانه پرداخت کرده با سهم سود مصالحه نماید، والله العالم.^۴

۹- با توجه به اینکه بیشتر کسانی که حساب قرض‌الحسنه دولتی باز می‌کنند، به امید روزی هستند که به آنها جایزه‌ای تعلق بگیرد، بفرمایید آیا جایز است؟ همچنین حکم جایزه‌ای که می‌دهند را بیان فرمایید؟

۱- آیت‌اله تبریزی، استفتائات جدید، سؤال ۲۱۰۴.

۲- آیت‌اله تبریزی، استفتائات جدید، سؤال ۲۱۰۶.

۳- آیت‌اله تبریزی، استفتائات جدید، سؤال ۲۱۰۷.

۴- آیت‌اله تبریزی، استفتائات جدید، سؤال ۲۱۱۰.

جواب: چنانچه با بانک شرط نکند، به نحوی که اگر در قرعه‌کشی شرکت داده نشد برای خود حقی قائل نباشد، مانعی ندارد؛ و اگر جایزه‌ای دادند، چنانچه شخص مؤنه سالش را ندارد و آن را صرف در مؤنه کرد که تا آخر سال باقی نماند، احتیاج به تخمیس ندارد، والله العالم.^۱

۱۰- سپردن پول به حساب‌های قرض‌الحسنه به قصد دریافت جوایز غیرمعین، چه حکمی دارد؟

جواب: اگر شرط جایزه نشود، به طوری که اگر ندادند، مطالبه نکند و صندوق هم به عنوان وفای به شرط ندهد، اشکال ندارد، والله العالم.^۲

اگر شخصی ۵۰,۰۰۰ تومان پول بدهد و گیرنده ماهی ۲,۰۰۰ تومان بدهد، و وی بخواهد سود علی‌الحساب را معین کند، چه حکمی دارد؟ و در چه صورت صحیح است؟

• آیت الله زنجانی

۱- آیا می‌توانم یک قطعه زمین را فروخته، پول آن را در بانک گذاشته، از بهره آن استفاده کنم؟

جواب: اگر بانک را وکیل کنید که با پول شما کار کند و طبق موازین شرعی به شما سود بدهد و احتمال بدهید که بانک طبق شرع عمل می‌کند، گرفتن سود اشکال ندارد.^۳

۲- سرمایه‌گذاری‌هایی که در بانک‌ها بر حسب مقررات و شرایطی صورت می‌گیرد و بر حسب برات، سودی به سرمایه‌گذار پرداخت می‌کنند، این سود چه حکمی دارد؟

جواب: اگر بانک وکیل باشد در پرداخت سود پول به وجه شرعی احتمال عمل بانک طبق وکالت می‌باشد گرفتن سود جایز است.^۴

۳- اگر عین وجه پرداخت‌شده را به کار نیندازند و معادل آن را از پول‌های جمع‌شده در بانک به کار بیندازند و سودی علی‌الحساب یا درصدی پرداخت نمایند، سودی را که بانک می‌دهد، در این صورت چه حکمی دارد؟

جواب: ظاهراً پولی را که بانک تحویل می‌گیرد، به عنوان شرکت می‌باشد؛ بنابراین پرداخت معادل پول گرفته می‌شود، باعث اشکال در اخذ سود پول نخواهد بود.^۵

۱- آیت‌اله تبریزی، استفتائات جدید، سؤال ۲۱۱۳.

۲- آیت‌اله تبریزی، استفتائات جدید، سؤال ۲۱۳۵.

۳- آیت‌اله زنجانی، ضمیمه شماره ۶۳.

۴- آیت‌اله زنجانی، ضمیمه شماره ۶۲.

۵- آیت‌اله زنجانی، ضمیمه شماره ۶۲.

• آیت الله سیستانی

۱- سپرده‌گذاری در بانک مسکن به صورتی که ماهیانه مبلغی سود به صورت علی‌الحساب پرداخت شود و در انتهای سال، مبلغی دیگر که مقدار آن مشخص نشده باشد چه حکمی دارد؟

جواب: اگر شرط ربح نشود اشکال ندارد، ولو اینکه می‌داند به او سود می‌دهند.^۱

۲- آیا از پولی که به حساب سپرده کوتاه مدت گذاشته می‌شود و سود به آن تعلق می‌گیرد، می‌توان به زیارت خانه خدا رفت؟

جواب: اگر پول بر اساس معامله شرعی در بانک گذاشته شود، کلیه سود از آن سپرده خواهد شد و با سود هم می‌توان به مکه رفت و حج را انجام داد و اگر سپرده‌گذاری بر اساس معامله شرعی نباشد، مجازند که سود را گرفته و نصف آن را تملک کنند؛ مشروط به اینکه نصف دیگر آن را به فقیر متدین صدقه بدهند.^۲

۳- سپرده‌گذاری در بانک‌های خصوصی- به معنای قرض دادن به آنها- با شرط نکردن سود، جایز است. به این معنا که قرض دادن را متوقف بر ملزم داشتن بانک به پرداخت سود نکند. نه آنکه خود شخص، در درون خود بنای مطالبه سود- در صورتی که بانک آن را نپرداخت- نداشته باشد؛ زیرا که بنای بر مطالبه چیزی با شرط نکردن قابل جمع است. همچنان که بنای مطالبه نکردن با شرط کردن قابل جمع است و شخص می‌تواند چیزی را شرط نکند و خواستار آن گردد و یا شرط کند اما آن را مطالبه نکند.^۳

۴- سپرده‌گذاری در بانک‌های خصوصی - به معنای قرض دادن به آنها- با شرط دریافت سود، جایز نیست؛ و اگر کسی چنین کند، اصل سپرده‌گذاری صحیح و شرط باطل است؛ و اگر بانک سود را پرداخت کرد، او مالک نمی‌شود، ولی اگر مطمئن باشد که مالکان بانک، حتی در صورت علم به عدم مالکیت شرعی به تصرف او در این مال (سود) راضی هستند، تصرف او اشکال ندارد، و غالباً چنین است.^۴

۵- سپرده‌گذاری در بانک‌های دولتی- به معنای قرض دادن به آنها - با شرط گرفتن سود، جایز نیست و آن سود ربا است. بلکه دادن مال به این بانک‌ها هرچند بدون دریافت سود باشد، شرعاً به منزله اتلاف مال است؛ زیرا آنچه را بعداً از بانک باز پس می‌گیرند، مال بانک نیست، بلکه از اموال مجهول‌المالک است. بنابراین سپردن درآمدها و فایده‌هایی که شخص در طول سال به دست می‌آورد، در بانک‌های دولتی، بدون پرداخت خمس آن، مشکل است؛ زیرا او اجازه

۱- آیت‌الله سیستانی، استفتائات، سایت اینترنتی، سؤال‌ها و جواب‌ها، بانک، سؤال ۶.

۲- آیت‌الله سیستانی، استفتائات، سایت اینترنتی، سؤال‌ها و جواب‌ها، بانک، سؤال ۹.

۳- آیت‌الله سیستانی، توضیح‌المسائل، ملحقات، مسئله ۳.

۴- آیت‌الله سیستانی، توضیح‌المسائل، ملحقات، مسئله ۴.

صرف این اموال را برای مؤونه خود دارد و به اتلاف آن مجاز نیست و اگر آن را اتلاف کند، ضامن خمس برای صاحبان آن می‌شود.^۱

۶- در سپرده‌گذاری - در مواردی که گذشت- میان سپرده ثابت- که مدت‌دار است و بانک ملزم نیست آن را دائماً در اختیار سپرده‌گذار قرار دهد- و حساب جاری- که بانک ملزم است آن را در اختیار سپرده‌گذار قرار دهد- تفاوتی نیست.^۲

۷- گاه بانک‌ها میان سپرده‌گذاران خود قرعه‌کشی می‌کنند و برای تشویق بیشتر آنان به سپرده‌گذاری و پس انداز، به کسانی که قرعه به نامشان درآمده، جوایزی می‌دهند. آیا این کار بانک‌ها جایز است؟

این مسئله نیاز به تفصیل دارد؛ در صورتی که سپرده‌گذاران، سپرده‌گذاری را مشروط به قرعه‌کشی نکرده باشند و بانک‌ها صرفاً برای تشویق آنان و افزایش سپرده‌گذاری و تشویق دیگران به گشودن حساب، چنین کرده باشند، این کار جایز است و گرفتن جوایز نیز از سوی برندگان جایز است. اما بنا بر احوط اگر آن بانک‌ها دولتی یا مشترک باشند، باید به عنوان مال مجهول‌المالک برای قبض و تصرف در آنها از حاکم شرع اجازه گرفت؛ و در صورتی که بانک خصوصی باشد، گرفتن جایزه و تصرف در آن جایز است و نیازی به رجوع به حاکم شرع نیست.

لیکن اگر سپرده‌گذاران، سپرده‌گذاری خود را در ضمن عقد یا مانند آن مشروط به قرعه‌کشی کرده باشند و بانک در پی اجرای این شرط دست به قرعه‌کشی بزند، این کار جایز نیست. همچنین گرفتن جایزه از سوی کسی که قرعه به نامش درآمده- در صورتی که به عنوان وفای به شرط باشد - جایز نیست و بدون آن جایز است.^۳

۸- آیا سود بانکی در صورتی که شخص به قصد سود برای پول در بانک بگذارد یا به این قصد نباشد در هر دو صورت حکمش چیست؟

جواب: در صورتی که پرداخت مبلغ بر اساس معامله‌ای باشد که به حسب موازین فقهی صحیح باشد، و احتمال عمل به آن در حق بانک‌ها داده شود، اشکال ندارد و تصرف در کل ارباح حاصله مجاز است، مثل سایر معاملات مشروعی که با اموال دولتی صورت می‌گیرد.^۴

۹- سود بانک که پول ما برای مدت طولانی (۵ سال) در اختیار بانک باشد اشکال دارد؟

۱- آیت‌اله سیستانی، توضیح‌المسائل، ملحقات، مسئله ۵.

۲- آیت‌اله سیستانی، توضیح‌المسائل، ملحقات، مسئله ۶.

۳- آیت‌اله سیستانی، توضیح‌المسائل، ملحقات، مسئله ۲۴.

۴- آیت‌اله سیستانی، استفتائات، سایت اینترنتی، سؤال‌ها و جواب‌ها، بانک، سؤال ۱۰.

جواب: اگر سپرده‌گذار بر اساس معاملاتی که بر حسب موازین فقهی صحیح باشد و احتمال عمل به آن معاملات در حق بانک‌ها داده شود، اشکال ندارد و تصرف در کل ارباح حاصله مجاز است مثل سایر معاملات مشروعی که با اموال دولتی صورت می‌گیرد.^۱

۱۰- آیا پولی که در بانک‌ها یا تعاونی‌ها می‌گذاریم، بهره آن حرام است یا حلال؟

جواب: اگر سپرده‌گذار بر اساس معاملاتی که بر حسب موازین فقهی صحیح باشد و احتمال عمل به آن معاملات در حق بانک‌ها داده شود، اشکال ندارد و تصرف در کل ارباح حاصله مجاز است مثل سایر معاملات مشروعی که با اموال دولتی صورت می‌گیرد.^۲

• آیت الله صافی گلپایگانی

۱- شخصی فقط به خاطر اعتماد و حفاظت، پولش را در حساب قرض‌الحسنه بانک می‌گذارد و بانک به طریق قرعه جوایزی به صاحبان حساب می‌دهد. این جایزه حلال است یا حرام (خصوصاً اگر نظر ضمنی هم به جایزه داشته باشد، و در صورت حلیت در مازاد مؤنه خمس به آن جایزه می‌رسد).

جواب: ظاهراً در صورتی که داد و ستد مبنی بر شرکت دادن او در قرعه‌کشی برای جایزه نباشد، جایزه حلال است و در مازاد بر مصرف در مؤنه خمس به آن تعلق می‌گیرد.^۳

۲- سپردن پول در صندوق‌های قرض‌الحسنه به قصد دریافت جوایز غیر معین چه حکمی دارد؟

جواب: اگر سپردن پول به بانک قرض‌الحسنه به شرط شرکت دادن قرض‌دهنده در قرعه‌کشی جوایز نباشد و خود بانک برای تشویق قرض‌دهندگان جوایزی معین کند، و قرض‌دهنده پول را به قصد قرض‌الحسنه بلاشرط بدهد، اشکال ندارد هر چند قرض‌دهنده از برنامه جوایز بانک مطلع باشد.^۴

۳- پولی که در بانک به رسم کوتاه‌مدت بدون قید یا شرطی گذاشته می‌شود، بعد از مدتی مبلغی به صاحب پول می‌دهند به رسم علی‌الحساب، آیا جایز است یا خیر؟ بیان فرمایید.

۱- آیت‌اله سیستانی، استفتانات، سایت اینترنتی، سؤال‌ها و جواب‌ها، بانک، سؤال ۱۱.

۲- آیت‌اله سیستانی، استفتانات، سایت اینترنتی، سؤال‌ها و جواب‌ها، بانک، سؤال ۱۳.

۳- آیت‌اله صافی گلپایگانی، جامع‌الاحکام، جلد ۲، سؤال ۱۹۸۶.

۴- آیت‌اله صافی گلپایگانی، جامع‌الاحکام، جلد ۲، سؤال ۱۹۸۹.

جواب: اگر به طریق مضاربه شرعیه، پول را به بانک بدهد و یا وکالت بدهد که بانک از طرف او معاملات شرعیه انجام دهد، اشکال ندارد؛ ولی وام به شرط سود، ربا و حرام است.^۱

۴- در جمهوری اسلامی ایران که وضع بانکها تغییر کرده، گذاشتن سپرده و گرفتن مبلغی ماهیانه چه صورت دارد و نیز گرفتن وام از بانک و دادن مبلغی به عنوان کارمزد یا چیزی دیگر چه صورت دارد؟

جواب: اگر بانک با آن پول معاملات شرعی انجام دهد و شرایط آن معاملات را هم رعایت کند و مراجعه کننده هم بانک را وکیل در انجام آن معاملات کند، اشکال ندارد؛ و اگر قرض به شرط سود بدهد ربا و حرام است. و الله العالم.^۲

۵- اگر کسی با قصد دریافت سود، پولی در حساب خود در بانک بگذارد گرفتن اضافی جایز است یا خیر؟

جواب: اگر با قرار دریافت سود باشد، اگر چه به زبان هم نیاورند جایز نیست.^۳

۶- سپردن پول در بانکهای جمهوری اسلامی به قصد اخذ بهره معین چه حکمی دارد؟

جواب: قرض به شرط سود، مطلقاً حرام است. بنابراین اگر سپردن پول و داد و ستد آن بر مبنای شرط پرداخت بهره باشد ربا و حرام است.^۴

۷- قسمتی از مقررات ماده واحده بانک ملی ایران، ذیلاً درج می گردد خواهشمند است ملاحظه فرمایید؛ با توجه به مقررات جاری بانک، سپرده ها به نظر جنابعالی صحیح است یا خیر؟ صراحتاً اعلام نظر فرمایید. متشکرم.

(ماده واحده؛ بانک ملی ایران به وکالت از طرف سپرده گذار با داشتن حق توکیل، وجه سپرده را طبق قانون عملیات بانکی بدون ربا به طور مشاع به کار گرفته و منافع حاصله را پس از کسر حق الوکاله طبق آئین نامه و مقررات مربوط با داشتن حق مصالحه منافع بین بانک و سپرده گذاران به تناسب مبلغ و مدت به کار گرفته شده تأدیه خواهد نمود).

جواب: اگر سپرده گذار با توجه به مفاد ماده واحده، مسئولین بانک را وکیل کند، اشکال ندارد. والله العالم.^۵

۸- بانکها در جمهوری اسلامی تحت عناوین شرعیه «مضاربه- مساقات- مزارعه- شرکت- جعاله و ...» با مشتریان و بالعکس قرارداد منعقد می کنند و هر ماه علی الحساب ۱۴ درصد یا کمتر و بیشتر در اختیار مشتریان قرار داده و در پایان مدت تصفیه حساب می کنند. نظر به اینکه مردم عادی و مشتریان، عموماً شرایط و قیود مندرج در برگه قرارداد را مطالعه نمی کنند و نوعاً به امضا کردن اکتفا می کنند و به این وسیله رضایت خود را در پذیرش کلیه شرایط و قیود اعلام می دارند، آیا صرف امضا کردن یا قبول کلیه شرایط به طور شفاهی با آنکه از خصوصیات و عناوین شرعیه آگاهی ندارند، سبب تحقق عقود مذکور و مشروعیت آنها می شود؛ یا لازم به تفهیم و تفهیم، از طرف بانکها یا متعاقبین

۱- آیت اله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، جلد ۲، سؤال ۱۹۹۰.

۲- آیت اله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، جلد ۲، سؤال ۱۹۹۱.

۳- آیت اله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، جلد ۲، سؤال ۱۹۸۷.

۴- آیت اله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، جلد ۲، سؤال ۱۹۸۸.

۵- آیت اله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، جلد ۲، سؤال ۱۹۹۲.

می‌باشد؟

جواب: برای صحت کلیه معاملات، توجه طرفین و تعیین نوع معامله در رعایت شرایطی که در صحت آن معتبر است لازم است و با امضای ناآگاهانه و خالی از قصد، نوع و شرایط معامله اکتفا جایز نیست. والله العالم.^۱

۹- پول را جهت حفظ و نگهداری در بانک به حساب می‌گذاریم، پس از مدتی بانک مقداری سود به صاحب حساب می‌پردازد، آیا اشکالی دارد؟ در صورت اشکال اگر چنین پولی را دریافت نموده‌ایم باید چه کرد؟

جواب: چنانچه پول را فقط جهت نگهداری در بانک بگذارید و منظور شما گرفتن سود نباشد، به طوری که اگر بانک سود را ندهد مطالبه نمی‌کنید، اشکال ندارد.^۲

۱۰- پرداخت سود بانک‌ها با تضمین سود و فروش اوراق با سود تضمینی چه حکمی دارند؟ و جرایم دیرکرد اقساط وام بانکی چگونه است؟

جواب: اگر پرداخت سود، تحت عنوان یکی از معاملات شرعی با مراعات شرایط شرعی آن باشد، مانعی ندارد و الاً جایز نیست و گرفتن جرایم دیرکرد اقساط جایز نیست؛ مگر اینکه در ضمن عقد شرط شده باشد و برای مهلت و تأخیر در مطالبه نباشد.^۳

• آیت الله صانعی

۱- اگر به قصد گرفتن سود، پول خود را در حساب‌های کوتاه‌مدت و یا درازمدت بانک‌ها بگذاریم، چه حکمی دارد؟
جواب: چون بانک‌ها با وکالتی که از صاحب پول دارند، مضاربه و یا معامله شرعی دیگری با پول انجام می‌دهند، سودی که از بانک به دست می‌آید، مثل سایر درآمدهای انسان است و مانعی ندارد.^۴

۲- جوایز بانک‌ها تحت چه عنوان فقهی است؟

جواب: تحت عنوان هبه و بخشش است. به علاوه که تملک مال مجاناً و بلاعوض به خاطر سلطه مردم بر اموال، نافذ و صحیح است، هر چند مشمول هیچ یک از عناوین عقود متعارفه نباشد.^۵

۱- آیت‌الله صافی گلپایگانی، جامع‌الاحکام، جلد ۲، سؤال ۱۹۹۳.

۲- آیت‌الله صافی گلپایگانی، جامع‌الاحکام، جلد ۲، سؤال ۱۹۹۴.

۳- آیت‌الله صافی گلپایگانی، جامع‌الاحکام، جلد ۲، سؤال ۱۹۹۵.

۴- آیت‌الله صانعی، مجمع‌المسائل، جلد ۱، سؤال ۱۱۶۸.

۵- آیت‌الله صانعی، مجمع‌المسائل، جلد ۱، سؤال ۱۱۶۹.

۳- واریز نمودن پول به مقدار معین جهت قرعه کشی چه حکمی دارد؟ اگر شرط نکند که پول را به این جهت واریز می‌کند، بلکه داعی او این باشد، آیا تغییری در حکم ایجاد خواهد شد؟ و اصولاً آیا بین شرط و داعی فرقی هست یا نه؟ جواب: مانعی ندارد، چون محض شرکت در قرعه کشی (با توجه به محدود نبودن و شرایط خاص قرعه‌کشی بانک‌ها) در نظر مردم و عرف، سودی با ارزش حساب نمی‌شود، و منفعت نیست تا واریز نمودن پول حتی با شرط مشترک شدن، تا چه رسد به داعی داشتن، قرض به شرط نفع باشد و حرام. و اما رسیدن به جایزه بانکی هم احتمالی زیادت‌تر ندارد و بانک هم از اموال خود جایزه را می‌دهد و (الناس مسلطون علی اموالهم)، و ناگفته نماند که قرض به شرط نفع در قرض استهلاکی، حرام است و اما اگر جنبه داعی داشته باشد هر چند طرفین هم عالم به آن باشند، جایز و حلال است.^۱

۴- چند درصد سودی که از بانک‌ها گرفته می‌شود، آیا ربا حساب می‌شود یا خیر؟

جواب: اگر طبق آیین‌نامه‌های بانکی در جمهوری اسلامی عمل کنند ربا نیست.^۲

۵- آیا قرض به شرط قرض، جایز است؟

جواب: قرض به شرط قرض، جایز است، و مشمول ادله حرمت قرض به شرط زیاده نیست.^۳

۶- از طرف دولت مدت دو سال در کشور ترکیه خدمت می‌کردم و مبلغی پول (مارک) در بانک ملت جمهوری اسلامی در آنکارا داشتم که مقداری سود به آن تعلق گرفته است. با توجه به اینکه بانک ملت این پول‌ها را به بانک‌های کشورهای اسلامی و غیراسلامی می‌سپارد و از آنها سود دریافت می‌کند، آیا استفاده از بهره‌ای که به این پول تعلق گرفته، جایز است؟

جواب: با توجه به اینکه بانک در پرداخت بهره ضرر نمی‌کند و بهره دهی او سبب فقر و بیچارگی بهره‌دهنده نمی‌شود و برای طرفین، این‌گونه بهره‌ها سود دارد و معامله عقلایی محسوب می‌شود، زیاده حرام نیست و در این جهت فرقی بین بانک‌های اسلامی و غیراسلامی نیست.^۴

۱- آیت‌اله صانعی، مجمع‌المسائل، جلد ۱، سؤال ۱۱۷۰.

۲- آیت‌اله صانعی، مجمع‌المسائل، جلد ۱، سؤال ۱۱۵۲.

۳- آیت‌اله صانعی، مجمع‌المسائل، جلد ۱، سؤال ۱۱۵۵.

۴- آیت‌اله صانعی، مجمع‌المسائل، جلد ۱، سؤال ۱۱۶۱.

• آیت الله فاضل لنکرانی

۱- شخصی پولی را در بانک به صورت درازمدت می‌گذارد و بانک هر ماه به صاحب پول، سود می‌دهد. با توجه به اینکه شخص پول را برای گرفتن آن سود در بانک گذاشته، آیا ربا محسوب می‌شود یا خیر؟
جواب: چون بانک‌های جمهوری اسلامی ایران به صورت مضاربه و سایر عقود اسلامی عمل می‌کنند، سود مزبور حلال است.^۱

۲- اگر کسی منبع درآمد خود را از گذاشتن مبلغی پول در بانک و گرفتن سود آن قرار دهد، چه حکمی دارد؟
جواب: با توجه به اینکه بانک‌های جمهوری اسلامی طبق ضوابط شرعی عمل می‌کنند، مانعی ندارد.^۲
۳- شخصی سپرده‌ای در بانک به عنوان سرمایه‌گذاری دارد و بانک از جانب او وکیل می‌شود بر اینکه این سپرده با سایر سپرده‌ها را به نحو مشاع در جریان معاملات بدون ربا قرار دهد و دیگر اینکه وکیل باشد منفعت حاصله را هر مقدار صلاح بداند برای خودش قرار بدهد و باقیمانده را نسبت به سپرده‌ها توزیع کند، مع الوصف قبل از هر چیزی بانک نرخ بهره را قبلاً اعلام می‌کند و بر اساس نرخ تعیین شده هر ماه سود را علی‌الحساب به حساب صاحب سپرده منظور می‌دارد، تا آخر سال که سود قطعی را اعلام می‌کند، حکم این سود چیست؟ و در صورت جواز اخذ، اگر صاحب سپرده بدون توجه یا اطلاع از این قرارداد، سپرده را در بانک بگذارد حکم سپرده‌ای را هم بیان فرمایید؟
جواب: در فرض توجه به قرارداد، سود مزبور حلال است و در صورت عدم توجه یا بی‌اطلاعی از قرارداد، نظر به اینکه صاحب سپرده اباحه و اجازه تصرف می‌دهد، لذا سپرده قهراً قرض یا ودیعه می‌شود و چون شرط صریح یا ضمنی سود نکرده است، لذا آنچه را بانک مطابق مقررات خود می‌دهد حلال است هر چند صاحب پول می‌دانسته که بانک به رسم خود مبلغی به او می‌دهد.^۳

۴- جایزه‌ای که بانک‌ها برای تشویق دارندگان حساب به آنها پرداخت می‌کنند، آیا حلال است؟
جواب: اشکالی ندارد.^۴

۵- حکم سودهای علی‌الحساب که در مشارکت‌های بانکی به سپرده‌گذار پرداخت می‌شود، چیست؟
جواب: هرگاه سپرده‌های ثابت، به نحو مضاربه و یا وکالت در تجارت و تولید باشد مشروع است و اخذ سود طبق شرط و قرار به نحو کسر مشاع جایز است و پرداخت مبلغ معین به عنوان علی‌الحساب مانعی ندارد.^۵
۶- درباره ماهیت حساب‌های بانکی از نظر اسلام بفرمایید:

۱- آیت‌الله فاضل لنکرانی، جامع‌المسائل، جلد ۱، سؤال ۱۰۸۴.

۲- آیت‌الله فاضل لنکرانی، جامع‌المسائل، جلد ۱، سؤال ۱۰۹۵.

۳- آیت‌الله فاضل لنکرانی، جامع‌المسائل، جلد ۱، سؤال ۱۰۹۶.

۴- آیت‌الله فاضل لنکرانی، جامع‌المسائل، جلد ۱، سؤال ۱۰۹۸.

۵- آیت‌الله فاضل لنکرانی، جامع‌المسائل، جلد ۲، سؤال ۷۹۶.

الف. آیا در بانکها اعتبار و ارزش قراردادی پول به نام اشخاص ثبت و جابه‌جا می‌شود یا به عین اسکناس اجازه در تصرف داده می‌شود؟

ب. آیا حکم شکل‌های مختلف حساب‌های بانکی (جاری، سپرده ثابت، مشارکت‌های بانکی و ...) یکسان است؟

ج. حکم سودهای علی‌الحساب که در مشارکت‌های بانکی به سپرده‌گذار پرداخت می‌شود چیست؟

د. حکم جوایز و هدایایی که بانک به سپرده‌گذار پرداخت می‌کند چیست؟

جواب:

الف. ظاهراً اجازه تصرف به عین اسکناس داده می‌شود.

ب. بلی، ظاهراً فرقی نداشته باشد.

ج. مانعی ندارد و حکم ربا را ندارد.

د. مانعی ندارد و حلال است.^۱

• آیت الله مکارم شیرازی

۱- پول‌هایی را که مردم به عنوان حساب جاری به بانکها می‌سپارند صورت قرض‌الحسنه به بانک دارد که هر وقت بخواهند، می‌توانند آن را بگیرند و اگر سودی در مقابل آن قرار دهند حرام است و قرض هم باطل است و بانک نمی‌تواند در آن تصرف کند.^۲

۲- سپرده‌های کوتاه‌مدت و درازمدت مردم، نزد بانکها و سودی که بانک به آن می‌دهد، در صورتی حلال است که طبق موازین شرعی و از طریق قراردادها و عقود اسلامی (از قبیل مضاربه و شرکت و امثال آن) باشد و دهنده پول یقین داشته باشد یا احتمال قابل ملاحظه دهد که بانک به عنوان وکالت از طرف مشتری این قراردادها را به صورت شرعی انجام می‌دهد، اما اگر یقین دارد که این امور جنبه ظاهری و صوری دارد و فقط روی کاغذ است، آن سود حرام است.^۳

۳- اگر انسان بداند در بانک پول حلال و حرام هر دو وجود دارد، ولی نداند پولی را که از بانک می‌گیرد از پول‌های حرام است یا نه، گرفتن آن اشکالی ندارد. ولی اگر مطمئن باشد از پول حرام است، تصرف در آن جایز نیست و حکم مجهول‌المالک را دارد که باید بنا بر احتیاط واجب، به اجازه حاکم شرع از طرف صاحب اصلی‌اش در راه خدا صدقه دهد و در این مسئله فرقی میان بانک‌های داخلی و خارجی، دولتی و غیردولتی نیست.^۴

۱- مجموعه نظریات مشورتی فقهی در امور حقوقی (معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضاییه)، جلد ۲، ص ۲۱۷.

۲- آیت‌اله مکارم شیرازی، توضیح‌المسائل، مسئله ۲۴۲.

۳- آیت‌اله مکارم شیرازی، توضیح‌المسائل، مسئله ۲۴۲۱.

۴- آیت‌اله مکارم شیرازی، توضیح‌المسائل، مسئله ۲۴۲۳.

۴- حکم سپرده‌های بلندمدت بانک‌ها، بدون شرط صاحب پول چیست؟

جواب: در صورتی که طبق عقود شرعیه انجام شود، و یا اینکه صاحب پول، انتظار و مطالبه‌ای نداشته باشد و بانک از ناحیه خود چیزی بدهد اشکال ندارد؛ و در صورت دوم نشانه‌اش این است که اگر بانک به او چیزی ندهد مطالبه نکند.^۱
۵ - گاهی بانک‌ها به منظور ترغیب مشتریان که پولشان را به بانک بسپارند و یا حساب باز کنند جوایزی از طریق قرعه‌کشی قرار می‌دهند کسی که قرعه به نام او اصابت کند جایزه‌ای می‌برد آیا این عمل جایز است و جایزه حلال می‌باشد؟

جواب: اگر این کار واقعی باشد نه برای فریب مردم جایز و حلال است.^۲

۶ - افرادی به امید دریافت وام سپرده‌گذاری می‌کنند، و برای آنان فرقی ندارد که از پولشان در چه راهی استفاده شود، آیا می‌توان از این گونه وجوه، جهت برخی معاملات شرعی، یا پرداخت وام در قالب عقود اسلامی استفاده نمود؟
جواب: باید از صاحبان وجوه به صورت خاص یا عمومی، جهت این گونه تصرفات اجازه بگیرد.^۳

• آیت الله موسوی اردبیلی

۱- آیا سودی که به پس‌اندازها در بانک‌های دولتی و مؤسسات مالی تعلق می‌گیرد از نظر شرعی برای ما مشکل دارد یا نه؟

جواب: چنانچه واقعاً تعلق سود تحت عنوان یکی از عقود اسلامی: از قبیل جعاله، مضاربه و مانند آن باشد، اشکال ندارد و اگر قرض مشروط به سود باشد، جایز نیست.^۴

۲- صندوق قرض‌الحسنه‌ای اقدام به افتتاح حساب می‌نماید و هر ۱۲۰ ساعت قرعه‌کشی می‌نماید و اتومبیل به صورت اقساط بدون سود واگذار می‌نماید. آیا این جوایز به حساب‌های قرض‌الحسنه حلال است؟ لطف فرموده به وضوح پاسخ بفرمایید. سؤال دوم: صندوق قرض‌الحسنه‌ای به نام قوامین مربوط به نیروهای انتظامی اقدام به افتتاح حساب قرض‌الحسنه می‌نماید و قرعه‌کشی می‌نماید. علاوه بر این دو یا سه برابر میانگین موجودی که سه ماه در حساب باشد وام پرداخت می‌کند با سود ۲۰ درصد. آیا استفاده از این وام‌ها حلال است؟

جواب: در صورتی که جایزه از اموال خود مسئولین صندوق باشد، یا چنین اختیاری از طرف صاحبان اموال به آنها داده شده باشد، اشکال ندارد. افتتاح حساب و سپرده‌گذاری غیرمشروط به وام بعدی، بلکه به امید و انتظار آن، اشکال ندارد، ولی سود وام و قرض جایز نیست. البته کارمزد واقعی اشکال ندارد، کما اینکه اگر قرارداد واقعاً به عنوان غیر قرض مثل

۱- آیت‌اله مکارم شیرازی، استفتانات جدید، جلد ۱، سؤال ۱۳۷۵.

۲- آیت‌اله مکارم شیرازی، استفتانات جدید، جلد ۱، سؤال ۱۳۸۰.

۳- آیت‌اله مکارم شیرازی، استفتانات جدید، جلد ۳، سؤال ۱۳۳۶.

۴- آیت‌اله موسوی اردبیلی، ضمیمه شماره ۷.

مضاربه یا شرکت با شرایط آن‌ها باشد، سود نیز اشکال ندارد.^۱

۳- بنده حق استفاده از ۵ میلیون وام بانک مسکن دارم. منتهی بنا دلایلی نمی‌توانم از این حق استفاده کنم. آیا فروش حق استفاده از این وام جایز است؟ اگر جایز نیست با توجه به اینکه پول من یک سال در اختیار بانک بوده است سودی که آنها می‌دهند می‌توانم بگیرم؟

جواب: اگر موجب مقررات بانک مجاز باشد اشکال ندارد، و اما سودی که بانک به شما می‌دهد چنانچه تحت عنوان یکی از عقود شرعی باشد، با رعایت شرایط آن، اشکال ندارد و چنانچه به عنوان قرض باشد ولی قرض مشروط به سود نباشد باز سود اختیاری و غیراجباری بانک اشکال ندارد.^۲

۴- گرفتن وام از سیستم بانکی جمهوری اسلامی چه حکمی دارد؟ در صورتی که ندانیم یا نتوانیم یقین حاصل کنیم که بانک از طریق مضاربه یا شرکت عمل می‌کند.

جواب: چنانچه مشتری قصد عقود مذکور را داشته باشد، نسبت به مسئولین بانک هم در فرض شک حمل بر صحت نماید، و اشکال ندارد.^۳

۵- آیا وامی که بانک مسکن برای خرید مسکن به جوانان متقاضی می‌دهد، از نظر شرعی اشکال دارد یا نه؟ قابل توجه است که این بانک، ماهیانه مبلغ ۸,۰۰۰ تومان از ما می‌گیرد و هر سال ۱,۰۰۰ تومان مبلغ پرداختی ما به بانک افزایش می‌یابد. یعنی در سال دوم ما باید ماهیانه ۹,۰۰۰ تومان به بانک پرداخت کنیم. این کار تا ۶ الی ۱۰ سال (بنا به میل افراد) ادامه می‌یابد و در سال دهم مبلغ ۵۰ میلیون تومان به متقاضی وام تعلق می‌گیرد. آیا این رویه بانکی درست می‌باشد؟ آیا این پولی که رد و بدل می‌شود، حکم حرام را دارد یا مشتبه یا حلال؟

جواب: اگر سپرده‌گذاری در بانک، مشروط به وام نباشد، بلکه به انتظار وام وعده داده شده باشد، اشکال ندارد همچنان که وام مسکن نیز اگر مشروط به زیاده غیر از کارمزد واقعی نباشد اشکال ندارد، کما اینکه سپرده‌گذاری یا وام اصطلاحی در حقیقت به عنوان عقد شرعی دیگری غیر از قرض مثل مضاربه، مشارکت و جعاله با شرایط آنها اشکال ندارد.^۴

۶- افتتاح حساب در بانک‌ها برای شرکت در قرعه‌کشی چه حکمی دارد؟

جواب: در فرض مذکور اشکال ندارد و جایز است.^۵

۷- گرفتن جایزه بانکی در صورت افتتاح حساب به آن‌گونه چه حکمی دارد؟

جواب: گرفتن جایزه بانکی مذکور جایز است و اشکال ندارد.^۱

۱- آیت‌اله موسوی اردبیلی، ضمیمه شماره ۱۲.

۲- آیت‌اله موسوی اردبیلی، ضمیمه شماره ۱۳.

۳- آیت‌اله موسوی اردبیلی، ضمیمه شماره ۱۴.

۴- آیت‌اله موسوی اردبیلی، ضمیمه شماره ۱۵.

۵- آیت‌اله موسوی اردبیلی، ضمیمه شماره ۱۶.

۸- درباره ماهیت حساب‌های بانکی از نظر اسلام بفرمایید:

الف. آیا در بانک‌ها اعتبار و ارزش قراردادی پول به نام اشخاص ثبت و جابه‌جا می‌شود یا به عین اسکناس اجازه در تصرف داده می‌شود؟

ب. آیا حکم شکل‌های مختلف حساب‌های بانکی (جاری، سپرده ثابت، مشارکت‌های بانکی و ...) یکسان است؟

ج. حکم سودهای علی‌الحساب که در مشارکت‌های بانکی به سپرده‌گذار پرداخت می‌شود چیست؟

د. حکم جوایز و هدایایی که بانک به سپرده‌گذار پرداخت می‌کند چیست؟

جواب:

الف. آنچه در بانک‌ها به نام اشخاص می‌شود ارزش و مالیت قراردادی عقلایی پول است نه عین آن و اشکال ندارد.

ب. بلی یکسان است.

ج. اشکال ندارد.

د. جایز است.^۲

• آیت الله نوری همدانی

۱- سودهایی که بانک می‌دهد سودهایی که بانک به اشخاص می‌دهد. چه در سپرده‌های درازمدت و چه کوتاه‌مدت. با این شرط حلال است که افراد، به این منظور پول خود را به بانک بدهند و قرارشان بر این باشد که بانک را وکیل خود بگردانند تا متصدیان بانک، پول‌هایی را که از اشخاص می‌گیرند، در جریان‌های اقتصادی از قبیل: مضاربه، مزارعه، مساقات، تأسیس کارخانه، و ساختن و فروختن خانه‌ها به کار بیندازند و سودی را که از این راه‌ها به دست می‌آورند، میان خود و صاحبان پول، تقسیم کنند، در این رابطه هر چند متصدیان بانک‌ها در حین تحویل گرفتن پول به عنوان وکالت، نمی‌دانند که در ضمن جریان‌های اقتصادی چه اندازه سود به دست خواهند آورد، ولی چون از طرفی در شناخت نبض جریان‌های اقتصادی مهارت بیشتری دارند و از طرف دیگر تمرکز پول به آنها قدرت بیشتری می‌دهد، اطمینان دارند که سود به دست خواهد آمد، لذا به صاحبان پول وعده می‌دهند که صدی چند، نسبت به پول شما به شما سود می‌دهیم و بقیه را خودمان برای خود و تشکیلات خود برمی‌داریم و این موضوع در حقیقت یک تعهد و وعده‌ای بیش نیست و چون در ضمن عقد لازم انجام نگرفته است (چه اینکه وکالت از عقود جایزه است) الزامی برای عملی

۱- آیت‌اله موسوی اردبیلی، ضمیمه شماره ۱۷.

۲- مجموعه نظریات مشورتی فقهی در امور حقوقی (معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضاییه)، جلد ۲، صفحه ۲۱۸.

ساختن آن نیز وجود ندارد، اما تعهد اخلاقی است و به آن عمل می‌کنند و راهی برای حلال بودن آن سود غیر از این، نیست.^۱

۲- آیا حکم شکل‌های مختلف حساب‌های بانکی (جاری، سپرده ثابت، مشارکت‌های بانکی و...) یکسان است؟
جواب: از نظر اینکه صاحبان پول، متصدیان بانک‌ها را وکیل می‌کنند که این وجوه را در فعالیت‌های اقتصادی به کار گیرند، یکسان می‌باشند.^۲

۳- حکم سودهای علی‌الحساب که در مشارکت‌های بانکی به سپرده‌گذاری پرداخت می‌شود چیست؟
جواب: اگر متصدیان بانک‌ها را وکیل کنند که از آن پول‌ها در فعالیت‌های اقتصادی به کار گرفته شود و مبلغی از منافع را به صاحبان پول بدهند، مانعی ندارد.^۳

۴- حکم جوایز و هدایایی که بانک به سپرده‌گذاری پرداخت می‌کند چیست؟
جواب: اشکال ندارد.^۴

۵- آیا سود گرفتن از بانک مسلمانان جایز است؟ از غیرمسلمانان چطور؟
جواب: در صورتی که بانک را وکیل خود نماید تا متصدیان بانک پول‌هایی را که از اشخاص می‌گیرند در جریان‌های اقتصادی به کار اندازند و سود حاصله را بین خود و صاحبان سرمایه (پول) تقسیم کنند، گرفتن سود مانعی ندارد و سود گرفتن از غیرمسلمانان اشکال ندارد.^۵

۶- گرفتن جوایز بانک‌ها در دو صورت (افتتاح حساب مشروط به شرکت در قرعه‌کشی، و بدون شرط) چه حکمی دارد؟

جواب: بانک‌ها برای اینکه افتتاح‌کنندگان حساب با آنها افزایش پیدا کند، می‌خواهند برای جلب و تشویق آنها، مبلغی را به عنوان هبه به آنها بدهند، ولی چون نمی‌خواهند یا نمی‌توانند به همه آنها هبه کنند، لذا با اقدام به قرعه‌کشدن به کسانی که قرعه به نام آنها اصابت می‌کند جایزه می‌دهند (جایزه یک نوع هبه است) بر این اساس، جوایز بانک‌ها در هر دو صورت مذکور در فوق اشکال ندارد.^۶

۷- افتتاح حساب قرض‌الحسنه در بانک‌ها، مشروط به شرکت در قرعه‌کشی، و بدون شرط چه حکمی دارد؟

۱- آیت‌اله نوری همدانی، توضیح‌المسائل، مسائل مستحدثه.

۲- آیت‌اله نوری همدانی، هزار و یک مسئله فقهی، جلد ۲، سؤال ۴۶۵.

۳- آیت‌اله نوری همدانی، هزار و یک مسئله فقهی، جلد ۲، جلد ۲، سؤال ۴۶۵.

۴- آیت‌اله نوری همدانی، هزار و یک مسئله فقهی، جلد ۲، جلد ۲، سؤال ۴۶۵.

۵- آیت‌اله نوری همدانی، هزار و یک مسئله فقهی، جلد ۲، سؤال ۴۷۲.

۶- آیت‌اله نوری همدانی، هزار و یک مسئله فقهی، جلد ۲، سؤال ۴۷۶.

جواب: اگر شرط مربوط به افتتاح حساب است و به قرض مربوط نیست اشکال ندارد.^۱

۸- جوایزی که در کل بانک‌های ایران از طریق قرعه‌کشی اعم از جوایز نقدی، مسکن، خودرو و سود بانکی به برنده تعلق می‌گیرد چه حکمی دارد؟

جواب: دادن جایزه بر اساس قرعه به افرادی که دارای مزیت مشروع می‌باشند، جایز و حلال است و مسئله حلیت سود بانکی، در اواخر توضیح المسائل مرقوم گردیده است، مراجعه بفرمایید.^۲

• آیت الله وحید خراسانی

۱- وام‌گرفتن از بانک‌های اسلامی و وام‌دادن به آنها که در آن شرط سود و فایده شده باشد، ربا و حرام است، ولی می‌توان به راه‌هایی از ابتلای به ربا پرهیز کرد، مانند اینکه وام‌گیرنده، کالایی را از بانک یا وکیل او به نسبت معینی، مثلاً ده یا بیست درصد، گران‌تر از قیمت بازار بخرد، و شرط کند که بانک، مبلغ مورد تقاضای او را تا مدت معینی به او قرض دهد، و یا اینکه کالایی را به بانک یا وکیل او به کمتر از قیمت بازار، به نسبت معینی بفروشد، و شرط کند که بانک، مبلغ مورد تقاضای او را تا مدت معینی قرض دهد. و همچنین در وام دادن به بانک، می‌توان از این راه استفاده کرد، به اینکه مثلاً بانک کالایی را به بیشتر از قیمت بازار از شخص بخرد، و یا کالایی را به کمتر از قیمت بازار به او بفروشد، و شرط کند مبلغی را تا مدت معینی آن شخص به بانک قرض دهد. و این نتیجه به اجاره و صلح و هبه به شرط قرض نیز محقق می‌شود.^۳

۲- در مسئله قبل که گذشت، حکم قرض دادن به بانک مانند حکم قرض گرفتن از بانک است، و چنانچه در قرارداد وام، شرط فایده و سود شده باشد، ربا و حرام است، و فرق نمی‌کند پولی که به بانک داده می‌شود، به نحو سپرده ثابت باشد. یعنی صاحب پول بر حسب قرارداد تا مدت معینی نمی‌تواند از پول خود استفاده نماید. یا به نحو حساب در گردش باشد. که هر موقع بخواهد می‌تواند از پول خود استفاده کند. ولی چنانچه شرط سود نشود، و خود را طلبکار نداند. اگرچه بانک به او سود بدهد. گذاشتن پول نزد آن بانک جایز است.^۴

۳- گاهی بانک‌ها به منظور تشویق و ترغیب مردم که حساب باز کنند، یا مشتریان که بیشتر پولشان را به بانک بسپارند، جایزه‌ای در نظر می‌گیرند که از طریق قرعه‌کشی به کسی که قرعه به نام او اصابت کند، بدهند.

جایزه‌های بانکی دو صورت دارد: اول آنکه قرعه‌کشی بر بانک شرط نشود، بلکه قرعه فقط به عنوان تشویق باشد، در این صورت عمل قرعه جایز است، و کسی که قرعه به نام او اصابت کند، جایز است آن جایزه را بگیرد، هر چند احوط

۱- آیت‌اله نوری همدانی، هزار و یک مسئله فقهی، جلد ۲، سؤال ۴۷۷.

۲- آیت‌اله نوری همدانی، هزار و یک مسئله فقهی، جلد ۱، سؤال ۱۰۵۷.

۳- آیت‌اله وحید خراسانی، توضیح المسائل، مسئله ۲۸۴۹.

۴- آیت‌اله وحید خراسانی، توضیح المسائل، مسئله ۲۸۵۰.

آن است که اگر بانک دولتی یا مشترک باشد، گرفتن جایزه به اذن حاکم شرع باشد. دوم آنکه قرعه‌کشی شرط شود، و بانک به جهت وفای به آن شرط قرعه بکشد، که در این صورت عمل قرعه‌کشی جایز نیست، و همچنین گرفتن جایزه برای کسی که قرعه به نام او اصابت کرده است جایز نیست.^۱

۴- سود سپرده‌های سرمایه‌گذاری در بانک با شرایط استفاده در معاملات بدون ربا که در قراردادهای بانک‌های می‌باشد چگونه است؟ آیا بین بانک‌های خصوصی و دولتی در این مورد فرقی هست؟

جواب: سپرده‌گذاری در بانک در صورتی که به عنوان قرض باشد، چه به نحو سپرده ثابت (یعنی صاحب پول بر حسب قرارداد تا مدت معینی نمی‌تواند از پول خود استفاده نماید) چه به نحو حساب در گردش (یعنی صاحب پول هر وقت بخواهد می‌تواند از پول خود استفاده کند) چنانچه سپرده‌گذار شرط سود نکند و خود را طلبکار نداند اگر چه بانک به او سود بدهد اشکالی ندارد و جائز است. همچنین اگر بانک پول را به عنوان مضاربه بگیرد، و شرایط شرعی مضاربه که در رساله عملیه مذکور است رعایت شود، گرفتن سود مانعی ندارد، ولی اگر بانک دولتی باشد، بنابر احتیاط واجب قبل از تصرف در سود یک پنجم آن را به نیت مافی‌الذمه به سادات فقیر بدهد و چهار پنجم بقیه، از منافع او بوده، و با گذشت سال خمسی متعلق خمس می‌باشد.^۲

۵- آیا گرفتن جایزه‌های بانکی جایز است؟

جواب: اگر قرعه‌کشی در بانک شرط نشود و به عنوان تشویق باشد در این صورت عمل قرعه جایز است و کسی که قرعه به نام او اصابت کند جایز است آن جایزه را بگیرد، هر چند احوط آن است که اگر بانک دولتی یا مشترک باشد گرفتن جایزه به اذن حاکم شرع باشد.^۳

• آیت الله هاشمی شاهرودی

۱- ربا دادن مثل رباگرفتن حرام است ولی کسی که قرض ربایی گرفته است اگر زیاده را به عنوان شرط در ضمن عقد

۱- آیت‌اله وحید خراسانی، توضیح‌المسائل، مسئله ۲۸۶۲.

۲- آیت‌اله وحید خراسانی، استفتائات، سایت معظم له، سؤال ۴۱۵.

۳- آیت‌اله وحید خراسانی، استفتائات، سایت معظم له، سؤال ۴۲۰.

قرض قرار داده باشد مالک مالی را که قرض گرفته می‌شود و می‌تواند در آن تصرف کند، ولی طلبکار حق مطالبه مقدار زیادی را که ریاست ندارد.^۱

۲- اگر گندم یا چیزی مانند آن را به طور قرض ربایی به نحوی که گفته شد بگیرد و با آن زراعت کند حاصلی را که از آن به دست می‌آید مالک می‌شود و می‌تواند تصرف کند.^۲

۳- پول گذاشتن در بانک یا صندوق قرض‌الحسنه به قصد گرفتن وام چه حکمی دارد؟

جواب: اگر گذاشتن پول به صورت قرض و به شرط گرفتن وام باشد جایز نیست و اگر به شرط گرفتن وام نباشد جایز است گرچه قصدش گرفتن وام باشد (قصد مؤثر نیست شرط ضمن عقد است که موجب حرمت می‌شود).^۳

۴- با فرض اینکه صندوق یا بانکی اقدام به جمع‌آوری وجوه و اعطای قرض‌الحسنه می‌کند و هیچ نوع فعالیت دیگری انجام نمی‌دهد نظر مبارک خود را نسبت به دریافت کارمزد از قرض‌گیرندگان در مخارج زیر مرقوم فرمایید: (۱) هزینه‌های جاری (حقوق و مزایای کارکنان، هزینه‌های آب، برق، تلفن، گاز، اجاره ساختمان، حمل و نقل و تعمیرات)؛ (۲) خرید تجهیزات و لوازم اداری از قبیل میز، صندلی، کامپیوتر، دستگاه‌های خودپرداز؛ (۳) هزینه‌های تبلیغات برای جمع‌آوری وجوه و افزایش سپرده‌های قرض‌الحسنه؛ (۴) هزینه‌های اعطای جوایز به صاحبان حساب‌های قرض‌الحسنه؛ (۵) هزینه‌های پی‌گیری اداری و قضایی وصول مطالبات معوق؛ (۶) هزینه‌های مطالبات سوخت شده؛ (۷) هزینه‌های بیمه وام‌های قرض‌الحسنه. جواب: اگر صندوق یا بانک وجه را از مستقرض به‌عنوان حق‌الوساطه و کمسیون اخذ کند بدین صورت که صندوق یا بانک واسطه بین صاحب مال و مستقرض باشد، مالک وجوه دریافتی می‌شود و خرج کردن آن در هزینه‌های آب، برق، و موارد دیگر که در سؤال اشاره شده است جایز است.^۴

۱- آیت‌اله شاهرودی، توضیح‌المسائل، مسئله ۲۲۹۲.

۲- آیت‌اله شاهرودی، توضیح‌المسائل، مسئله ۲۲۹۳.

۳- آیت‌اله شاهرودی، استفتائات، سایت اینترنتی معظم‌له، سوالات بانکی، سوال ۱۱۰۱۳۶۰۱۰۷.

۴- آیت‌اله شاهرودی، استفتائات، سایت اینترنتی معظم‌له، سوالات بانکی، سوال ۱۱۰۱۳۶۰۲۰۶.